

Prawa, obowiązki i mnóstwo możliwości

WIEDZA W PIGUŁCE

Dla nauczyciela

Zajęcia dotyczące praw użytkowników mediów mają na celu uświadomienie uczestnikom i uczestniczkom, że dostęp do kultury stanowi jedno z podstawowych praw człowieka, a korzystanie z kultury w Internecie to obszar regulowany przez różne dziedziny prawa.

Każdy utwór, z którego korzystamy, musimy oznaczyć imieniem i nazwiskiem lub pseudonimem autora. Przypisanie sobie autorstwa cudzego utworu to plagiat. Nie wolno też nikomu zmieniać treści utworu bez zgody autora. Uczniowie mogą jednak w ten sposób „bawić się” cudzymi utworami na potrzeby zadań szkolnych, w celach edukacyjnych. Nie mogą natomiast rozpowszechniać efektów swojej pracy. Osobiste prawa autorskie są wieczne i niezbywalne — musimy ich przestrzegać zawsze. W ramach tzw. dozwolonego użytku można swobodnie korzystać z zasobów Internetu czy też kopiować lub skanować fragmenty utworów (a nawet całe utwory) w celach edukacyjnych lub osobistych, udostępniać je znajomym lub rodzinie. Według prawa cytatu można też wykorzystywać fragmenty cudzych utworów do tworzenia swoich własnych (trzeba jednak zawsze podać źródło — jest to tzw. prawo cytatu). Ponadto według obowiązującego prawa instytucje oświatowe i naukowe mogą korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i tłumaczeniu.

Relacja między autorami a użytkownikami podlega nieustającym negocjacjom. Im bardziej rozległe są prawa posiadaczy praw autorskich, tym bardziej ograniczone są prawa użytkowników. Czy wyobrażasz sobie świat, w którym oryginalność i autentyczność nie są szanowane, a artyści nie dostają pieniędzy za swoją pracę? I odwrotnie — świat, w którym użytkownicy muszą zawsze prosić o pozwolenie na każde wykorzystanie dzieła? Kompromis jest konieczny, aby kultura i nauka rozwijały się, a wszyscy mieli do nich równy dostęp.

1. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa, do korzystania ze sztuki, do uczestniczenia w postępie nauki i korzystania z jego dobrodziejstw.
2. Każdy człowiek ma prawo do ochrony moralnych i materialnych korzyści wynikających z jakiegokolwiek jego działania naukowej, literackiej lub artystycznej.

Powyższe słowa zawiera artykuł 27. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Pierwsza część tego artykułu odnosi się do użytkowników utworów, druga — do twórców.

Umowa to porozumienie dwóch lub więcej stron mające na celu uzgodnienie wzajemnych obowiązków i praw. Umowy najczęściej sporządza się na piśmie i potwierdza podpisem. Jednakże umowy ustne również są ważne. Umowa jest czynnością prawną i wywołuje skutki prawne, co oznacza, że w przypadku naruszenia postanowień zawartych w umowie można dochodzić swoich praw np. w sądzie.

Dla ucznia

Kiedy wrzucasz swoje zdjęcia lub filmy do Sieci, zawsze umieszczaj informację, że są one twojego autorstwa. Jeżeli wykorzystujesz dzieła innych osób, podpisuj je ich nazwiskiem. W ten sposób będziesz przestrzegał podstawowej zasady prawa autorskiego. Zawsze pytaj osób, które znajdują się na zdjęciach czy filmach, o zgodę na ich publikację. Sam także

tego wymagaj. W ten sposób szanujesz prawo do prywatności. Jeśli czytasz ciekawą książkę, pożycz ją kolegom i koleżankom. Dziel się tym, co stworzysz. W ten sposób korzystasz z prawa do korzystania z kultury. Ma je każdy, bez względu na ograniczenia zdrowotne lub intelektualne.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Zajęcia przybliżają temat związany z zależnością praw i obowiązków na przykładach z obszaru prywatności, dostępu do treści w Internecie i uczestnictwa w kulturze. Uczestniczki i uczestnicy będą mieli okazję poznać różne grupy użytkowników i ich potrzeby oraz zastanowić się nad ich prawami i obowiązkami.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją, że prawa związane są z obowiązkami;
- wiedzą, jakie mają prawa i obowiązki związane z prywatnością, dostępnością kultury i uczestnictwem w kulturze;
- potrafią wymienić różnych użytkowników i ich potrzeby.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min
Forma: rozmowa
Pomoce: tablica, kreda

Zadaj grupie pytanie, jakie mają obowiązki, a jakie prawa w domu. Poproś o podawanie przykładów. Narysuj na tablicy schematyczną wagę. Powiedz, że prawa i obowiązki są ze sobą powiązane jak szalki wagi. Zwróć uwagę, że są nierozłączne. Z naszymi prawami wiążą się też obowiązki wobec innych. Powiedz, że na dzisiejszych zajęciach będziecie zajmować się prawami i obowiązkami związanymi z prywatnością, uczestnictwem w kulturze i dostępem do kultury.

2.

Czas: 15 min
Forma: praca w parach
Pomoce: pocięty i włożony do kopert **materiał pomocniczy „Prawa i obowiązki”**

Podziel uczestników i uczestniczek na grupy dwuosobowe. Każdej parze daj jedną kopertę z pociętym **materiałem pomocniczym „Prawa i obowiązki”**. Poproś pary o przeczytanie poszczególnych fragmentów i podzielenie ich na 2 grupy: jedną związaną z naszymi prawami i drugą związaną z obowiązkami. Zapytaj uczestników i uczestniczek, które fragmenty znalazły się w grupie praw, a które w grupie obowiązków. Wyjaśnij wątpliwości i zwróć uwagę na fakt, że często tam, gdzie zaczynają się czyjeś prawa, tam też zaczynają się nasze obowiązki.

3.

Czas: 15 min
Forma: praca w parach
Pomoce: **materiał pomocniczy dla grup „Różni użytkownicy”**

Wydrukuj **materiał pomocniczy „Różni użytkownicy”** w kilku egzemplarzach, tak żeby jeden pasek przypadał na jedną osobę. Potnij wzdłuż linii. Ułóż paski na stole i poproś uczestników i uczestniczki o podejście do stołu i wzięcie jednego paska. Następnie wskaż 4 kąty sali, nazywając je kolejno potrzebami związanymi ze: słuchem, wzrokiem, ruchem, rozumieniem. Poproś uczestników i uczestniczki o podejście do odpowiedniego kąta, po dopasowaniu osoby, którą mają hasłowo opisaną na pasku, z odpowiednią potrzebą.

Podsumuj tę część, zwracając uwagę, że istnieją różne grupy użytkowników Internetu, a osoby projektujące strony czy treści zamieszczane w internecie powinny zwracać uwagę na wszystkie osoby, ponieważ wszyscy, niezależnie od tego jacy jesteśmy, mamy prawo dostępu do kultury i informacji.

4.

Czas: 5 min
Forma: podsumowanie

Podsumuj zajęcia, mówiąc o:

- zależności między prawami i obowiązkami,
- prawach i obowiązkach w obszarze prywatności, dostępu do kultury i uczestnictwa w kulturze,
- różnych użytkowników i ich potrzebach.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzonych zajęciach uczestnicy i uczestniczki:

- rozumieją, że prawa związane są z obowiązkami?
- wiedzą, jakie mają prawa i obowiązki związane z prywatnością, dostępnością kultury i uczestnictwem w kulturze?
- potrafią wymienić różnych użytkowników i ich potrzeby?

Opcje dodatkowe

Ćwiczenie 2. możesz rozwinąć o zadanie związane z zaszeregowaniem poszczególnych praw i obowiązków do grupy związanej z: prywatnością, dostępem do kultury i uczestnictwem w kulturze.

MATERIAŁY

materiał pomocniczy „Prawa i obowiązki”
materiał pomocniczy „Różni użytkownicy”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Przyporządkuj osoby do potrzeb, które ich dotyczą.

Potrzeby:

Kategorie:

- związane z rozumieniem
- związane z widzeniem
- związane ze słyszeniem
- związane z ruchem

Użytkownicy:

Elementy do przyporządkowania:

- osoby widzące, z wadami wzroku [rozwiązanie: 2]
- niepełnosprawni ruchowo [rozwiązanie: 4]
- osoby czytające przy złym oświetleniu [rozwiązanie: 2]
- osoby mające trudności z czytaniem i pisanem [rozwiązanie: 1]
- osoby głuche [rozwiązanie: 3]
- osoby słyszące, niemające dostępu do głośników lub słuchawek [rozwiązanie: 3]
- osoby niedosłyszające [rozwiązanie: 3]
- niepełnosprawni intelektualnie [rozwiązanie: 1]
- osoby korzystające z Internetu bez pomocy myszki [rozwiązanie: 4]
- obcokrajowcy słabo znający język [rozwiązanie: 1]
- osoby niedowidzące [rozwiązanie: 2]
- osoby niewidome [rozwiązanie: 2]

SŁOWNICZEK

- **kultura**: ogół ludzkich wytworów materialnych i niematerialnych takich jak: sztuka, nauka czy religia
- **prawa autorskie**: ogół praw, które przysługują twórcom, m.in. prawo do oznaczenia utworu własnym nazwiskiem lub pseudonimem, decydowania o jego publikacji oraz zarabiania na nim pieniędzy
- **plagiat**: skopiowanie utworu (lub jego części) innego autora i przedstawienie pod własnym nazwiskiem
- **umowa**: porozumienie i zgoda na wspólne wykonanie jakiejś czynności lub rzeczy
- **utwór**: zdjęcia, filmy, wiersze, rysunki, piosenki, itp.
- **twórca**: autor utworów, czyli osoba, która wymyśliła i stworzyła tekst, rysunek itp.
- **prywatność**: możliwość utrzymania informacji i danych o sobie w tajemnicy
- **kommunikacja**: przekazywanie i odbieranie informacji pomiędzy ludźmi lub urządzeniami

CZYTELNIA

- Aigrain, Philippe, **Dzielenie się. Kultura i gospodarka epoki internetu** [PDF], [dostęp: 03.01.2013], dostępny w Internecie: <http://prawokultury.pl/media/entry/attach/aigrain-dzielenie-sie.pdf>.

Tekst: Joanna Ruta Baranowska, scenariusz: Weronika Paszewska, konsultacja merytoryczna: Dorota Głowacka.
Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/prawa-obowiazki-i-mnostwo-mozliwosci/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/c4

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t1

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t4

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t5

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t7